

Galutinės derliaus nuėmimo apeigos

Lietuvos žemdirbiai, nuėmę nuo laukų javus, švėsdavo derliaus šventę. Kuriuo laiku ją švėsdavo, spalio ar lapkričio mėnesiais, ir kuriomis dienomis, sunku tiksliai pasakyti. Vieni šaltiniai (J. Dlugošas, M. Strijkovskis) rodo, kad ši šventė būdavo švenčiama spalio mėnesį ir trukdavo kelias dienas, kiti- spalio pabaigoje- lapkričio pradžioje, pirmą savaitę po spalio mėn.

VideoLightBox Gallery generated by

VideoLightBox.com

#videogallery

a#videolb{display:none}

„Baltų kultūros pavilnys“
Galutinės derliaus nuėmimo apeigos

Pasak J. Basanavičiaus, vėlių laikas buvo spalio mėnesį, nuo mykolo iki Martyno. Mūsų artimų giminaičių latvių vėlių laikas spalio mėn. Truko keturias savaites. Šis laikas vadinosi „Velli“, „Deeva decnas „. Apeigų ciklas baigdavosi lapkričio 1-2 d., kada būdavo atliekamos apeigos ir keliama puota („Stalų kėlimai“), apgaubtos mistika. Paprastai viskas būdavo atliekama arba vėlai vakare, arba vidurnaktį, arba anksti rytą, kada, žmonių tikėjimu, keldavosi iš požemio pasaulio mirusiųjų vėlės ir eidavo pas gyvuosius. Gyvieji kviesdavo jas į namus, iškūrendavo pirtį vėlėms nusiprausti, prašydavo prie puotos stalo, kur būdavo vaišinosios tradiciniais, paprastai valgomais ir aukojamais apeigose patiekalais. Tokie tikėjimai susiformavo animacinės pasaulėžiūros pagrindu, ypač atsiradus ir besivystant prosenių kultui ankstyvosios žemdirbystės laikais proindoeuropiečių kultūroje. Jų pagrindu lapkričio 1-2 d. Krikščionys įvedė į savo švenčių ciklą Visų šventų ir Vėlių šventes. Lietuviai, kaip ir kiti indoeuropiečiai, dar ilgai, net iki XX a. Pr., išlaikė rudimentų, susijusių su vėlių prisikėlimo vaizdiniais.

Žinių apie derliaus šventes pateikia rašytiniai šaltiniai. J. Dlužošas XV a. Pasakoja apie rudens šventės Lietuvoje, kurios iškilmingai švėstos miškeliuose, nuėmus derlių spalio pradžioje.

Derliaus nuėmimo šventę XVI a. Aprašė M. Srijkovskis. Pasak jo, Lietuvoje, kai kur ir Latvijoje (Kurše), spalio pabaigoje nuėmus derlių ir suvežus į klojimus, susirinkdavo iš kelių (3-4) kaimų žemdirbiai su žmonėmis ir vaikais į vienus namus, apdėdavo stalą šienų, jį uždėdavo staltiese, padėdavo kelis didelius kepalus duonos ir ant stalo kėmų pastatydavo 4 ąsočius alaus. Tada atnešdavo veršiuką ar telyčią, aviną bei avį, ožį ir ožką, paršą ir kiaulę, gaidį ir vištą, žąsiną ir žasį. Juos visus užmušdavo ir aukodavo dievui Žemininkui kalbėdavo: „Tau, o Žemininkai, mūsų dieve, aukojame ir dėkojame, kad mus pereitais metais sveikus ir visko pertekusius užlaikėi, javų ir viso gero davei, nuo ugnies, geležies, maro ir visų mūsų priešų apsaugojai“. Po to, išvirę ar iškepę užmuštų gyvulių ir paukščių mėsą, sėsdavo visi už stalo. Kiekvieno valgio gabaliuką vyriausiasis pirmiausia numėsdavo po stalą, ant krosnies, po suolais ir į kiekvieną namo kėmą, sakdamas: „Tau, o Žemininkai, mūsų dieve! Teikis priimti mūsų auką ir maloningai valgyti mūsų valgius“. Po to visi, valgydami ir gerdami, kviesdavo valgyti ir Žemininką. Valgydami dainuodavo ir grodavo ilgonis dūdomis.

Žmonės rinkdavosi ant kapų ir garbindami dievą perkūną. Moterys raudodavo savo vyrų, išskaičiuodamos jų narsumą, dorą, gerą ūkininkavimą ir pan. Paskui ruošdavo gausias vakarienes, prieš valgymą vyriausiasis šeimos narys imdavo kaušą, dėdavo į jį įvairių javų miltų, druskos ir kt., kuriais rūkydavo sakdamas: „Už visus prietelius mūsų“ po to valgydavo, gerdavo ir giedodavo protėvių giesmes.

Pagal Pranę Dundulienę „Lietuvių šventės; tradicijos, papročiai, apeigos“